

Раджу прогорнути кілька наступних сторінок, бо письменник, здається, вирішив для збільшення обсягу книжки просто втиснути туди чужу п'єсу...

Пригадую зустріч із Олександром Михедом, коли він приїздив у наше місто з презентацією. І те, як захоплено й гордо розповідав він про створення обкладинки свого «Понтиїзму», про те, як робили грим і фотографували загримовану руку. Прикро, що над обкладинкою робота ведеться значно ретельніше, ніж над самим текстом. А може, авторові варто все ж податись у дизайнери чи фотографи? Ну це на той випадок, якщо спільнота лікарів його не визнає.

KOVAL Natalia Andriyvna,
Candidate of Philology, Associate Professor
Ukrainian Literature and Comparative Studies
Cherkasy national
university them B. Khmelnytsky
e-mail: hakunata@gmail.com

Одержано редакцією – 24.09.2017
Прийнято до публікації – 4.10.2017

КЛИМЕНКО (СИНЬООК) Ганна Андріївна,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
української літератури та компаративістики
Черкаського національного
університету ім. Б. Хмельницького
e-mail: anna.syniook@gmail.com

ПРО ЛЮБОВ, ЩО НЕ ЗНАЄ ОБМЕЖЕНЬ ФОРМИ...

Калитко К. Земля Загублених, або Маленькі страшні казки : оповідання / Катерина Калитко. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2017. – 224 с.

“Земля утворюється з любові...”
(з оповідання “Вера і Флора”)

Про те, що це видання Катерини Калитко обрано Книгою року ВВС-2017, я дізналася одного грудневого вечора, коли вже дочитувала останні сторінки. Попри дещо моторошну й песимістичну назву “Земля Загублених...”, усі 9 вміщених тут оповідань допомагають читачам не втратитися, а навпаки здобутися, знайтися, довершитися, пізнати істину Любові... Звідси – й логічність автографа, що на моєму примірнику: “Світлого світу й ласкавого сонця над землею...”

Проза Катерини Калитко оприявнює синтез реального/ірреального, дійсного/міфологічного, свідомого/позасвідомого, логічного/алогічного, сучасного/історичного, локального/космічного, язичницького/християнського, східного/західного хронотопів. Ба навіть розсуває межі означених світів. Щодо жанрової специфіки, то кожне з оповідань, спираючись на назву книги, позиціоноване казкою. Разом із тим, вважати всі твори власне прозою у традиційному сенсі не доводиться, бо йдеться радше про сплав прози й поезії. Сюжетність єднається з глибинним та оригінальним метафоричним мисленням, багатою тропікою; це та інше допомагають досить лаконічних за обсягом текстах вмістити масштабне та глибинне. Зрештою, темпоральних та просторових маркерів авторка либонь навмисно уникає – звідси універсальність і абсолютність, непроминальність і циклічність, актуальність і позачасовість пам’ятно-зболеного позанаціонального, колективного несвідомого.

Отже, Земля Загублених розщеплюється на 9 шматків, або щирців, які не назвеш незайманими... Щось на кшталт окраїн, острівців, куди може сягнути не кожен. Чи врятуються вони, на відміну від Атлантиди? Чи зникнуть під водою під час Великого Потопу? Яка доля чекає на вихідців із тих земель та новоприбулих? Вигнання (чи то еміграція) як шанс на нове буття або навпаки прагнення лишитися й відродити життя серед руїн? Хто має надію на рятунок: зрадник, відступник чи вірний підданий?

Дихотомії “творення/руйнування”, “народження/смерть” становлять єдине ціле; це амбівалентні первини, що генерують рух думки і світу, свідомості й космосу.

“Усі пам’ятали війну. Інакше неможливо було існувати. Ці спогади замінили нам хребти і частково – повітря. Усі пам’ятали бодай якусь, а коли в рідкісному міжчассі і народжувалися ті, що жодної не застали, це дуже швидко виправлялося. Зазвичай саме тоді, коли в нових дітей прорізувалася чіпка й осмислена пам’ять – а хтось іще казатиме, що в долі не буває закономірностей! Отож війну пам’ятали всі” (с. 5).

Потужним у книзі є гендерний аспект і визначена в цьому сенсі ідентичність. Скажімо, в першому оповіданні **“Вода”**, де головна героїня страждає від прищепленого прийомними батьками маскулінного... Навіть дане ім’я “Лале” не слугує маркером статі. Більше того, фіксація чужинного, не-свого буття виходить за межі родинного простору: справжня фемінна сутність Лале лишається прихованою, латентною для всіх. Такий примусовий вибір дослівно є катуванням, що перевершує оскаржені набутою (некревною) сім’єю темряву й холод сирітства. Істинне **“Я”** дівчини згодом стане явним завдяки ворогу – воєначальнику-чужинцеві: саме він відкриє-розкриє гендерну тотожність Лале, акцентує та вирізняє її. *“Чітко пам’ятаю день, коли почала думати про себе “бувала”, “я-вона” – замість звичного “бував”...”* (с.8).

В аналізованому оповіданні фіксований топос – місто Змієва Шия – пройнятий міфологічним змістом: тут увиразнено зв’язок зі слов’янським праукраїнським Ящуром і китайським Драконом. А сентенція: *“[...] старі розповідали, що колись у наших горах велет бився зі змієм”* (с. 6), – може бути інтерпретована як алюзія до індійського міфу про боротьбу Індри з Врітрою. Згадка про яйце так само вказує на перегуки з космогонією. У кожному разі, в рецепції Лале згадана місцина має символічну конотацію: замість свободи – навпаки порожнеча, закам’яніння, відчуження. Смерть міфологічного гада не спричинює відродження, натомість згуба й ізольованість поглиблюються, хоч і є певний натяк на обраність. *“І хребет, на якому живемо, – це сам змії, що скам’янів, коли велет притиснув його до землі. Улоговина, в якій наше місто тулиться, мов у гнізді, – змієва шия, яку стискали колись могутні руки...”* (с. 6). Разом із тим, Змієва Шия є своєрідним медіатором між горою (у китайській міфології семантика гори подібна до рецепції Світового Дерева) і долиною. Звідси – вигода й винагорода мешканцям. *“Якби можна було їсти й пити золото, ми забули б про голод і спрагу”* (с. 7). І все ж про мир не йдеться: *“За наше місто завше воювали. Воно було водночас брамою і ключем, його потребували всі, хто вів свої війська на завоювання нових земель. Ми воювали завжди”* (с. 7). За таких умов діти були залучені до процесу оборони й позбавлені питомої радості дитинства: *“Я часто мріяла – мріяв* (виділення авт. – Г. К.-С.) *– про краї, де є багато простору, щоби вільно бігати, і справжні могутні дерева, на які можна видиратися”* (с. 10). Знову ж таки акцентування несвободи і внутрішнього роздвоєння: останнє поглиблюється з віком, коли Лале усвідомлює дедалі виразнішу фізіологічну відмінність від чоловічої статі. Звідси – внутрішнє самотництво, закритість: *“[...] стала триматися ще далі від компанії ровесників, урешті ставши цілковитим відлюдьком, за стіною в якого підсміювалися. Але мені не боліло. Більше ніколи так не боліло, як тоді біля ставу, де я знайшла* (тут і далі виділення авт. – Г. К.-С.) *й остаточно загубила себе”* (с. 12). Як і губить батьків, дистанція до яких невпинно зростає.

Перша зустріч із чужинцем ділить буття Лале на “до” і “після”, ніби “розітнула красвид навпіл”. І саме війна дарує головній героїні звільнення, увиразнює її справжню фемінну сутність через почуття кохання хай навіть до ворога. Проте чи є він справді ворогом для Лале? (чи ця роль судилася прийомним батькам?) Радше визволителем. Тим паче, що у своєму-несвоєму місті Лале почувалася чужинкою: “У Змієвій Шії я стояла поперек горла, мене треба було або виплюнути, або проковтнути” (с. 23).

Печерні темниці, де чужинці-полонені мали змогу розмовляти з пращурами, приносили містянам чи не найвищі статки. “Забуття пожирало найбільше золото” (с. 8). Візит у таке жахливе місце постфактум (після взяття міста) збуджує у Лале й Латіфа тілесні бажання (чи ж випадково Вона і Він з іменами на літеру *Л* поєднані силою Любові?).

Насамкінець затяжний дощ як небесна (позиціонована чужинською!) вода символізує остаточне звільнення Лале й відродження фемінного єства у жіночій плоті: “Жила, утворившись із води, і всупереч їй. Якби не ця, земна і тутешня, тепер отруєна і ненависна, яка мене виростила, я не мала би що запропонувати Латіфові. Я обміняла себе на неї, викупила себе за воду й зреклася її” (с. 33). І далі особливо вимовно: “Злива змиває мене зі Змієвої Шії, я-бо точно знаю, що саме з тих країв, де родяться довгоногі дощі, які, переступаючи гори, приходять до нас, примандрували сюди колись і мої чужинські зелені очі. Примандрували й вибрали мене” (с. 34).

Розвиток “камінної” теми триває в оповіданні “Каштелян”. Зрештою, образ каменю має глибинну символічну семантику: це і символ буття, і внутрішньої гармонії, основи світу, єдності й потужності, непорушності, душевних страждань; у християнстві – один зі “знаків” Ісуса Христа. “Я – дитина стіни. Я вийшов із каменю. Я живу на камені, опановую камінь, борюся з каменем, завдячую каменю” (с. 35) – тут презентована вся глибинність архетипу каменю. І далі метафорично-символічно-алегоричне ототожнення себе з каменем: “Я – розтрісканий камінь, я – розпечений на сонці дзвін” (с. 36). Як і з представницею гадів – ящіркою. “І моя шкіра така сама. Моє тіло веде мене саме, щодня більше пристосовуючись до ландшафту. Воно кладе мене на гарячий камінь, змушуючи припасовувати свої зморшки до зморщок на його поверхні, піднімати обличчя і мружитися до сонця. Маю годину до наступного удару дзвона. Згортаюся клубочком і уцілюючись – я вже майже камінь” (с. 36 – 37).

В аналізованому оповіданні (“Каштелян”) оприявлено поствоєнний час. Разом із тим, наратор застерігає: “Війни не закінчуються, а просто відповзають, як змії, у свій вирій воєн і там лежать якийсь час тихо, переплівшись у клубок, гріють одна одну, а потім таки розлітаються і повертаються на свої землі” (с. 37).

Що переживає останній з могікан, той, кому судилося вижити у криваву добу завдяки силі молитви– замуrowаним у стіну? Попри можливість еміграції, він обирає подальше буття тут – серед руїн. Божевільним відлюдьком, самітником, дикуном... Людиною, котра не має зайвих потреб, – лише найнеобхідніше. “Перебування у череві стіни навчило мене не бажати більшого. А це я ніби й справді зсохся зсередини – нічого іншого й не потребував. Приюхувався до вітру. Дивився на річку. Бив у дзвін” (с. 45 – 46). По-робінзонівськи головний герой буде-утверджує життя – щоправда, замість безлюдного острова маємо руїни фортеці. Перші молоді паростки жита символізують відродження. Звідси – прагнення зруйнувати тверді й задубілі кам’яні конструкції, аби добутися до первозданної живої землі.

Осягаючи власну долю, головний герой прозирає в собі оборонця не загубленого міста, а потенційних зайд: “Вони прийдуть, освоють цей схил, видеруться ще вище, оселяться в короновидній улоговині (перегук із оповіданням “Вода” – Г. К.-С.) на самому гребені хребта, і їхні долі будуть настільки загубленими, щербатими й приреченими, що краще мені просто залишатися тут і не пустити їх сюди...” (с. 47 – 48). Посуха змушує наратора вийти за межі свого “острівного”, відчуженого часопростору, дає можливість почути забуті голоси, зустрітися з людьми. Потужний удар дзвону поза каштеляновим

світом потверджує логіку буття, перманентність руху світового часу, на що неспроможна впливати мізерна в масштабах Всесвіту людина.

Розвиток історії “Лале – Латіф” артикульований в оповіданні **“Вітер у порожній очниці”**. Щоправда, тут наратором є вже не Лале, а юнак Ердаль – побратим Латіфа. Більше того, тут представлена чужинна Лале й рідна Латіфу земля. Чи буде вона доброзичливою до закоханих? Коли навіть з наратором ми знайомимося, то він уже є *“голим білим черепом на міській стіні”*; таким його бачать і мати з сестрою багато років по їхній розлуці: *“Рвучкий вітер з протоки свистів у моїй порожній очниці, часом був такий сильний, що міг би й засурмити у мертву голову”* (с. 51).

З вуст Ердаля дізнаємося про Латіфа, його витоки, вдачу, долю до зустрічі з Лале і після. Попри сирітство (аналогія з Лале), Латіф не губить зв’язку з корінням, минулим на відміну від свого побратима. В оцінці останнього він наближений до ідеалу: *“Він так гордо носив свій доломан, ніби вже тоді знав, що особливий, обраний. У нього було руде волосся, але не таке, як вогонь, а як розорана тепла земля, і сині очі, вузькі, як два леза* (в сув’язі зелених – кольору землі – очей Лале й Латіфових – відтінку неба – прочитуємо цілісність і гармонію буття – Г. К.-С.). *Він був здібний і затаєний, і всі науки давалися йому так, наче він мав стати їхнім останнім світочем”* (с. 54). Увиразнено Латіфову любов до соколів (Сонячний, Божий птах; охоронець Дерева Життя; має віщий дар; символ перемоги).

Якщо Ердаль тяжіє до вірності й відданості, то Латіф схильний до непокори. Звідси – його готовність привести додому чужинку, щоправда, й тут Лале змушена приховувати своє фемінне (для загалу була зброєносцем): все відкривається вже по її смерті. Ця правда приголомшить передовсім Ердаля, бо ж саме він стане ініціатором трагедії, ба навіть вбивцею.

“Любов не знає обмежень форми, у яку нас поміщено [...] Вона просто не зауважує цієї форми, одразу наче проникає всередину і дише самою невидимою для ока суттю речей та явиць” (с. 56).

Як потвердження – артикульована історія про кохання божевільної жінки до потворного чоловіка. Або й недозволене позамежове почуття Ердаля до Латіфа. Чи ж не ревності стануть головним імпульсом до трагедії?

Із загибеллю Лале життя Латіфа губить сенс (“екзистенційна порожнеча”) – звідси тяжкі фізичні недуги. У кожному разі, смерть знаходить обох побратимів: сухоти Латіфа (або й “сприяння” ззовні) і страта Ердаля. *“[...] може, любов починає смердіти мертвеччиною після того, як уб’єш, навіть якщо заради неї. Думав, може, я не відчуваю того смороду тління, але інші затискають носи, коли я проходжу повз”* (с. 73).

“Ніхто не зобов’язаний знати всі мови світу, особливо мову розпачу” (с. 78) – як продовження сентенція з оповідання **“Мартин”**. Між антиномічними поняттями “війна/мир” вже вкотре стирається рубіж: *“Пласт лексики, що одним відгалуженням кореня росте на пряму з війни, іншим сягає в мирне життя, силкуючись пояснити бодай щось”* (с. 78). І знову ж таки про гендерну ідентичність – але вже Землі, як жертви війни: *“Нав’язле в зубах переконання стверджує, що шрами прикрашають чоловіків. Але якщо виходити з того, що земля – жінка, то яка доля чекає на жінку з таким пошрамованим лицем? Доступна коханка для всіх? Очільніця наркокартелю? Vagina dentata, що пережовує чоловіків покоління за поколінням і вагітніє мертвими? Чи все-таки земля ця – чоловік, хоч і наділений виразними фемінними рисами?”* (с. 78). Направду риторичне питання, відповідь на яке годі знайти, вона далєбі не впливає зі суті самого питання...

“Мартин” – єдиний твір, де візуалізується український часопростір. Учасник війни на Сході, який в результаті бойових дій втрачає обидві ноги, Мартин знайомиться у шпиталі з Галкою, котра теж має фізичну ваду (синдром Пертеса). Але головне – її подібність з Лікою (першим коханням).

“Їхні з Галкою вечірні розмови були справжнім дотиканням внутрішніх кордонів” (с. 93). І уникнення трагедії наприкінці є тому потвердженням, більше того, це засвідчує вrostання двох сутностей одна в одну.

Цікавим художнім прийомом є артикуляція двох візій світу – маскулінної (Мартина) та фемінної (Галки). Вони жодним чином не суперечать одна одній, навпаки увиразнюють констатований вище “дотик кордонів”. Подибуємо алюзію до римського міфу про Амура та Психею (роман Апулея “Метаморфози, або Золотий осел”).

Оповідання “**Володарка зміїв**” вражає поетичним змалюванням заходу сонця: “Сонце безрадісно злазило в плавні, неохотно стікало туди, мов жовток із невдало розбитого яйця” (с. 98). Хлопчик із фемінним іменем “Машка” симпатизує тендітній дівчинці Софці. Остання, хоч і торгує повітряними! зміями, але вдачу має на правду зміїну, лукаву. Отримавши психічні розлади через давні Софчині витівки, дорослий Машка теж бачить себе продавцем повітряних зміїв, щоправда, є одна особливість: “[...] його змії завжди схожий на Софку, на рішучу й фатальну володарку зміїв – тобто це завжди велика чорна птаха з гострими крильми, на краях оздобленими червоним” (с. 115). Отже, пам'ять душевно хворого Машки чітко тримає образ колишньої пасії, але вже не тендітної зовні, а внутрішньо хижкої.

“**Море нас поглинуло**” – оповідання, що має почин детективного кшталту (епізод із потопельником). Щоправда, власне гостросюжетністю і кримінальністю стиль письма Катерини Калитко не обмежується. Інтрига увиразнюється міфологічним і містичним: “Патрульні вже двічі пробували витягти його на берег [...], та щоразу він потихеньку сповзав назад, у вперте незворушне море, перевертався долілиць і починав свій моторошний рух – ніби виконував ритуальний танець, ніби намагався головою пробити хід на той світ, щоб туди змогли зазирнути всі присутні” (с. 117). Зі згаданою трагедією контрастує наскрізно спокійне море, прийняте тугою, – бонаца італійською.

Достоту надземною постає вілла “femme fatale” Коштани – як окремих світ-острівець: “То був один із тих середземноморських садів, де ночує дощ, згорнувшись зм'єм (підкреслення наше – Г. К.-С.) у кронах, поки його розпачливо й марно шукають по всьому світі” (с. 119). Опис маєтку суголосний відьмацькому портрету жінки: “[...] із довжелезним чорним волоссям, зі шкірою з оливковим, геть зм'їним (підкреслення наше – Г. К.-С.) відливом, із чорними очима на нівообличчя” (с. 120). Знаковою є німота Коштани. Жінка, зовнішність якої не карбував вік (Чи вона взагалі його не мала? Жила поза часом?), “майже ніколи не перетинала кордонів свого світу, обмеженого домом і садом, що вищав і густішав рік за роком” (с. 121). Сутність Коштани либонь не розгадати: жінки сахалися, як від відьми, чоловіки благоговіли.

Ритуальне пошанування Діви Марії стає щорічною місією Коштани. Бо жодна з жінок не могла виконати згаданий обряд так потужно й велично, питомо й органічно: “У побаченому було щось настільки темне і язичницьке, щось настільки заворожливо прекрасне, що ні в кого більше не було сумнівів – надалі храмове свято минатиме тільки так” (с. 123).

Жіноча посмішка кутиками вуст нагадує нерозкодовану таємницю Мони Лізи. Як сповнена загадок романтична і на правду драматична історія взаємин Коштани та Андрея. Що їх єднало? Мова посмішок? Почуття? Тілесне бажання? Адже лише з Андреем Коштана оскаржує власну німоту. Після Коштаниної смерті містика й позаземне увиразнені поясненням викладеної камінцями фрази “Море нас поглинуло...”: щороку на день загибелі жінки море “почало повертати мертвих у відповідь на кинутий у нього пам'ятний вінок” (с. 129 – 130). (Мотив потопельника артикульований далі в оповіданні “Хлопчик і син”).

Ще більша містика й таємниця проймають образ **Лалібели** з однойменного оповідання. Ефіопська ікона із зображенням чорношкірої Божої Матері з таким самим Ісусом на руках є дарунком Осипові, котрий намагається будь-що вберегти образ від наруги, як “вірний паладин, лицар-захисник” (с. 154). Відтак, вирішує, що найбезпечніше

місце – то церква Богородиці Неустанної Помочі, що на Проклятому хуторі, де настоятелем є його друг Лука (Біблійні витоки імені). Коли прихожани вперше узріли ікону, приголомшенню не було меж. Констатуємо категоричне неприйняття як конфлікт світоглядів і світів. Один із парафіян навіть зважується вночі “поранити” ножом чорношкіру Божу Матір. Відтоді кояться дивовижні й містичні речі, що не піддаються логічному поясненню. Надріз на щоці невдовзі починає мироточити, хоч краї поступово згладжуються й затягуються... Більше того, обличчя святих дедалі світлішають. У висліді Проклятий хутір трансформується на Хутір Зцілених, приваблюючи юрми паломників.

Служачи невтомно й натхненно “екзотичній” Божій Матері, Осип усвідомлює, що поступово Вона починає жити своїм життям. А вираз її обличчя годі збагнути, як посмішку Джоконди. *“Вона була така біла тепер, майже прозора, дуже схожа на ту європеїдну Мадонну, яку в самій Лалібелі виносили з храму на великі свята. Шрам на щоці став ледь помітний, погляд Богородиці – мовби насмішкуватий. Ісусик, теж білошкірий, все так само тримав долоньку на її вустах, не дозволяючи промовити таємницю вголос. Мир перед Великоднем стало особливо густим і запашиним”* (с. 156 – 157). Передбачити прийдешнє стає неможливо. Лишу і я тут недомовлене...

Чудотворним є і образ Діви Марії Сніжної (**“Хлопчик і син”**), котрий вважається оберегом всіх вагітних; тим-то попри вельми незручне (ба навіть небезпечне!) розташування лик Богородиці перманентно притягує майбутніх мам. *“Храм Діви Марії Сніжної балансував на самому вершечку гори, ось-ось, здавалося, у море звалиться, особливо в сильний вітер. [...] Двісті крутих сходинок вгору, натертих ногами до блиску, і сонце, що починало розпикати кручу вже зрання. А животаті жінки знай собі дерлися на гору, як мурашки”* (с. 162). Випадковість чи ні, але просто біля сходів дев’ятнадцятирічному рятувникові Тео доводиться приймати пологи у Зої (тим самим він ніби проходить процес ініціації).

Саме ймення Богородиці теж є загадковим: про сніг у цій місцині не йдеться. *“Храм зачаровував самим своїм іменем: що могла знати Марія про сніг у краю, де його ніколи й не бувало? Мама читала йому (Тео – Г. К.-С.), звісно, про диво на римському пагорбі Еквілін, куди Богородиця послала бездітні родини будувати церкву, обдарувавши їх знаком-снігом, а згодом і сподіваними дітьми. Але він, правду кажучи, завжди сподівався від неї тільки снігу, надто ж на Різдво. Та сніг так і не випав, жодного разу”* (с. 162 – 163).

Таємницею овіяна й вілла “Магнолія” – колишній родинний дім матері Тео: остання будь-що прагне повернутися туди, аби либонь віднайти втрачену себе, віднайти згублене коріння. *“Щось пов’язувало її з цим домом, і вона ходила довкола манівцями і весь час намагалася повернутися, ніби собака до закопаної в землю кістки”* (с. 166). І, зрештою, це їй вдається – хоча б на літній відтинок року. До свого кривого світу долучає і дітей. Метаморфози жінки тут очевидні: *“Блукала в густій тіні саду, і на вустах у неї постійно тріпотіла усмішка, схожа на нічного метелика – непомітна й водночас жаска”* (с. 169). І далі: *“Вочевидь, вабила маму сюди якась родинна таємниця, відома тепер лише їй. Байдуже, наскільки глибоко вона засіла в тутешні декорації, наскільки невидимою стала для людського ока, на відстані від цієї таємниці маму розшарпувала тривожність, поблизу ж натомість вмикалося спокійне світло, яким наповнювалося рік за роком кожне їхнє літо”* (с. 170). Але згодом місцина, яка була для матері осердям буття, фокусом світу, розколола їхнє існування сімейне й кожного зокрема. Хоча провину за остаточну втрату свого світу мати неодноразово поклала на доньку – сестру Тео. Так чи так, після від’їзду останньої мати переживає “екзистенційну порожнечу”, що спричинює фізичні недуги, а згодом і смерть. Дистанцію між братом і сестрою так само годі подолати.

Уже постфактум Тео воліє осягнути суть конфлікту між двома рідними йому жінками: *“Мама відчайдушно намагалася прорости, пустити коріння в родинному саду, а сестра, як заведено, тільки й чекала нагоди висмикнути коріння з ґрунту”* (с. 177).

Либонь тяжіє над родом і дідів гріх (нелегальні аборти як вбивство ненароджених), який варто спокутувати нащадкам задля очищення карми, і батьківський ген (дотичність до нацизму) є тавром для Тео. Однак йому вдається оскаржити гріхи пращура поверненням до життя немовляти: *“Це його дід виймав із жінок мертвих дітей, а в нього все станеться по-іншому”* (с. 185).

Завершальне у книзі оповідання **“Вера і Флора”** відкривається художньою рецепцією космогонічного міфу, змалюванням одного зі щирців Землі – дивовижного острівця на метафорично-символічне ймення Важкий Пісок, на кшталт крихітної Атлантиди. *“Не острів, а земляний бублик, у воду кинутий. Посередині вода – озерце, а в ньому малий острів, і довкола теж вода, але велика. За великою водою – далекий берег із деревами. У подвійне кільце, яке утворювали земля й вода, із півночі впадала річка. Вона робила пейзаж схожим на ключ, якщо дивитися з повітря. Нижче від нас річка тоншала, але текла далі. Попереду в неї було море”* (с. 187). Прозираємо тут не лише інтерпретацію східного космогонічного міфу, а й відсилання до біблійних мотивів Великого Потопу, Ноевого ковчега.

Головна героїня – Вера, прозвана Сиротою, – перебуває поза часом, вона вчуває зв'язок між світами, має надземні знання, які не отримати з книг. На загал її йменують божевільною, та чи так це насправді?.. Вера – уродженка Важкого Піску, його господня, володарка... *“Я була плоттю від плоті Важкого Піску, а він – моєю”* (с. 189). Разом із тим, Вера перманентно плає зв'язок зі своїм родом, втіленим у двох деревах – материні(яблуня)й батькове(горіх) відгалуження.

Першопредками, першолюдьми на острові є саме Верині батьки – Расул(з араб. “посланець”, “апостол”) і Марія (давньоєвр. “бажана”, “безм'ятежна”; прямий зв'язок із Біблією). *“Коли мій батько придумав Важкий Пісок, поселення було не земляним бубликом, розбурханим у воді, а горою посеред річкового плеса”* (с. 189) – знову ж таки східний аналог Світового Дерева. Сім днів, упродовж яких плили батьки Вери до Нової Землі (острова), є седмицею, що має певні перегуки з біблійним сказанням про світотворення (шість днів Господньої праці і сьомий – на Його відпочинок).

З'ява перших чужинців на острові стає переломним моментом у бутті Верині родини. Згодом до тих додаються інші прибульці. Таким чином, острів розростається, але на зміну спалахам життя приходять апокаліптичні хвилі. Моторошно, адже саме сльози головної героїні є чи не головним імпульсом до останніх.

Вера – Іван, Вера – Флора, Іван – Флора... *“[...] одна любов померла з останнім теплом, як метелик. А інша взялася цвілю після торішньої зими. Або я просто була бджолою, що переносила тилок із чоловічої квітки в жіночу. Запліднювала чужу любов”* (с. 210).

Поступово Вера губить відчуття острова як своєї землі, пісок потрохи поглинається морем, площа острівка дедалі зменшується. *“Відколи у Важкому Піску почали ховати мертвих, це не моя земля. Важкий пісок тепер належить лише Іванові та Флорі. Для однієї мене тут забагато місця, а для трьох – уже замало. Іванові буде легше, ніж решті людей, він тримається за землю лише однією ногою. Флора – то геть інша справа. Флора тут всюди. Крім того, у них ще є вибір. Земля чи вода, смерть чи життя. Це значно більше, ніж має багато людей у світі”* (с. 214). Либонь космогонія тут переплітається з есхатологічним міфом.

Отже, що застається Вері? Подібно до Ноя, вона залишає Важкий Пісок. З кількома дітьми й кіними вирушає на інший берег – чужинний, де вже буде не господинею, а пересадженим паростком. Хоч і зв'язку з родом не губить: пагони обох дерев бере зі собою.

“З води все почалося, водою все й закінчиться” (с. 213). Зрештою, вода поверне Вері молодого хлопчину з вимовним іменем “Адам”, котрому теж судилося пережити свій апокаліпсис. Аби знову прийти до вічно молоді та мудрої (завдяки несьогосвітнім знанням і власному багатому досвіду) жінки, на руках котрої витатуїрована вся земля. *“Узимку – хоча зими тут і не буває – в нас народяться близнята”* (с. 219) – натяк на міфи

про близнюків. Можливо, це вказівка на дуалізм світу, єдність амбівалентних первин – творення/руйнування, Світло/Темрява, добро/зло, інь/янь, маскулінне/фемінне, Небо/Земля, Сонце/Місяць, Вода/Суша тощо. Перелік дихотомій можна продовжувати, домислювати, кодувати...

Зрештою, до цього схиляє книга Катерини Калитко “Земля Загублених...” – як літературний феномен, що синтезує різні культурологічні, світоглядні, міфологічні, релігійні системи через призму авторського “Я”, національного “Ми”; і, разом із тим, тут артикульовано наднаціональне, надчасове і надпросторове, щось космічне й невагоме, пам’ятне й невитравне. Письмо К. Калитко є глибинною сув’яззю текстів – підтекстів – контекстів. Це імпульс кожному реципієнтові скласти з дев’яти уламків-ширців свою цілісну Землю, яка сягає Божого Неба й гармоніює з чистою і сакральною Водою, аби пізнати Любов як світ, що не знає обмежень форми...

KLYMENKO (SYNIOOK) Ganna Andriivna,
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of
Ukrainian Literature and comparative studies
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy

Одержано редакцією – 24.09.2017
Прийнято до публікації – 4.10.2017